

מסורת הש"ס
א. (וביתוס) ברובת כהא.
גיטין טו.א, ע"ז ס.ב.

גרוטות

מכאן ואילך היה בכתי:
מכאן ואילך ומד אפך
ועברני וגוי והיה.
ושמגיע בכתי: שהגיע.

כנחל שוטף שבו רוחצין
בכתי: כנחל גדול שבו
הטובליו.

תינה יום הכפורים דליכא
מנעל בכתי: ובמקורות
משפט זה חסר.

תינה מנעל סנדל מאי
איכא למימר סנדל בכתי:
ובמקורות: איבעיא להו
סנדל מאי.

בר גרוגרות
גרוגרות
שחול רב פפא בכתי: ועוד:
שחול רב אשי.

לשון

מודרב
שרוש זה היה מצוי גם
בלשון המקרא (איוב ו, יז),
ונראה שפירושו ככלל גול,
כמו בערבית לרב.

החיים

פירקא
ה"פירקא" היא בדרך כלל
דרשת החכם השונה פרק
בפני קהל החכמים
ותלמידיהם. אולם כמובן
היתה חשיבות מיוחדת
לפירקא שבה היה נוכח
(ואולי אף היה דורש) ראש
הגולה, ומשום כך היו כל
החכמים במקומות הקרובים
רואים חובה לעצמם
להשתתף באירוע זה.

מפכין (כמו מפי הפך) עתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית. מכאן ואילך היה המעין מתגבר ועולה עד שמגיע לפתח בית דוד, כיוון שמגיע לפתח בית דוד נעשה כנחל שוטף שבו רוחצין לטהרתם זבין וחבות נדות ויולדות, שנאמר: "ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד ולישבי ירושלם לחטאת ולנדה" (זכריה יג, א). אמר רב יוסף: מכאן רמו לנדה שצריכה לישב עד צוארה במים שזהו העומק הראוי למי מקוה המטהרים. ומעירים: ולית הילכתא כוותיה ונאין הלכה כמוהו) אלא יכולה לטבול במים שבכל עומק שהוא, וכל שהמים מכסים את כולה הרי זה מקוה טהרה ראוי.

לדין המעבר במים לצורך מצוה
שוואלים: תינה [נניח] ביום
הכפורים דליכא [שאין בו] נעילת

מנעל ולכשיעברו בנחל בלא נעליהם
— אין בעיה בדבר, אבל בשבת
דאיכא [שיש] בו נעילת מנעל, מאי
[מה] יהיה הדין, המותר לעבור נחל
בעלים? שהרי יש לחשוש שמא
ינטע המנעל מרגליו ויטלנו בידו
ויכול בכך לעבור על איסור הנצאה
בשבת! אמר נחמיה חתניה דבי
נשיאה [חתנו של בית הנשיא]: **אנא**
חזיתיה [אני ראיתיו] את ר' אמי ור'
אסי דמטו עורקומא דמיא [שהגיעו
לשלולית של מים] והיו צריכים
לברכה בשבת ועברוה כשנעליהם על
רגליהם דרך מלבוש ולא חלצו
אותם טרם המעבר. ושואלים: תינה
[נניח] **במנעל** שאפשר לקשוו אותו
יפה, אולם בסנדל מאי איכא
למימר [מה יש לומר], כיון שאינו
מוהרז כל כך ברגל יש לחשוש
שהמים ישטפו אותו. אמר רב
ריחומי: **אנא חזיתיה** [אני ראיתיו]
את רבינא שעבר נחל כשהיו על
רגליו סנדלים דרך מלבוש. **רב אשי**
אמר: אם נעול הוא בסנדל —
לכתחלה לא יעבור בו בתוך המים,
שמה ישמט הסנדל מעל רגלו ויבוא
להרימו ולשאתו בידו, ויעבור על
איסור שבת. אגב כך מסופר: **ריש**
גלותא איקלע [ראש הגולה הזדמן]
להגרוניא **לבי** [לבית] **רב נתן,**
רפרם וכולו רבנן [וכל החכמים]

אוח לפירקא [באו לדרשה]. **רבינא לא**
גלותא [ראש הגולה], שלא יקפיד על רבינא שנעדר מן הדרשה, ולכן שאל אותו: **מאי טעמא לא אתא מר לפירקא** [מה טעם לא בא אדוני דרדת הגולה? **אמר ליה** [לו]: הוה **כאיבי לי כרעאי** [כאבה לי רגלי]. **אמר לו:** איבעי לך למיסם מסאני [היית צריך לנעול נעלים]. **ענה לו:** **גבא דכרעא** [גב הרגל היה זה] ונעילת הנעל קשה לו. **אמר לו:** איבעי לך למרמא סנדלא [היית צריך לנעול סנדל], שגב הרגל גלוי בו. **אמר ליה** [לו]: **עורקמא דמיא הוה באורחא** [שולולית נחל מים הייתה בדרך] וצריך היה לעבורה. **אמר ליה** [לו]: איבעי לך למעבריה [היית צריך לעבור] כשאתה נעול סנדלים דרך מלבוש **אמר ליה** [לו]: **לא סבר ליה מר להא** [וכי אין אדוני טבור כהלכה זו] שאמר רב אשי: **סנדל לכתחלה לא ינעל בעבורו** בשבת כנחל. ומתוך הדברים למד ראש הגולה שלא נמנע רבינא לבוא מחמת זלזול כבודו.

ועוד בדיני יום הכיפורים. הני [שנה] יהודיה בר גרוגרות: **אסור לישב על גבי טינא** [אדמה לחה] **ביום הכפורים.** **אמר ר' יהושע בן לוי:** איסור זה הוא דווקא **בטינא מטפחה**, כלומר שהלחות בה מורגשת במגע. **אמר אביי:** אין בכך די אלא דווקא **בטופח על מנת להטפח**, כלומר שהריטכות גדולה כל כך שכל מה שנוגע בדבר שנוגע בה אף הוא נרטב. **אמר רב יהודה:** מותר להצטנן בפירות כיום הכיפורים ואין בן משום חשש רחיצה. **וכן רב יהודה** כשהיה סובל מן החום ביום הכיפורים, היה מצטנן על ידי שהיה מניח על עצמו קרא [דלעת]. **רבה היה מצטנן בינוקא** [גילד], שהיה מבקש שיניחו סמוך לו ילד שגופו קריר, **רבא היה מצטנן בכסא דכספא** [בכוס של כסף]. **אמר רב פפא:** **כסא דכספא** [כוס כסף] להצטנן בו, אם הוא מלא מים — **אסור**, אבל אם אינו מלא אלא חסר — **שרי** [מותר]. אולם להצטנן בכוס דפחרא [של חזט] — **אידי ואידי** [בוה ובוה] **אסור**, גם כשאינה מלאה,

מפכין — כמין הפך הן כשמגיעין למפתן היכל. מכאן רמו לנדה — מנעל קרי ליה ראוי לנדה עד שמתגבר כנחל שוטף שמגיע לפתח בית דוד, רמו שזריכה לנעילת מים עמוקים שמשך זמן עד זארה. ואף על גב דלא רמיז קרא עד זארה רמיז מיקא לדיסו עמוקים עומק גלחוי, וזה כלאוי. התניח יום הכפורים לא נכסין וסבי גרסינן: שבת דאיכא מנעל מאי — מי שלי לעבור במים, או דילמא מיישינן דילמא נפקי מנכרעיה וזמאי לאחיותיהו. ועברוה דרך מלבוש — ננעליהס ועברו תחמו. סנדל מאי — שאינו יכול להקרו ולקשכו יפה כגולו כמו מנעל איקלע להגרוניא — ושנת סס. לפירקא — לרשעא דריש גלותא. מדעתיה דריש גלותא — שלל ישאלה. איבעי לך למירמא סנדל — שהוא רחב. על גבי טינא — שללוחט העיטו היו עונג קריו לרחייהו. מטפחה — מיקאה מים. מלא אסור — שמא יטפחו מים על זכרו.

תוספות

מכאן רמו לנדה שצריכה לישב עד צוארה במים — שאלו מקמי רב יהודה גאון זכר צדיק לברכה: טבילתו נדה מדאורייתא מנל? והשיב: קל וחומר ממנעה. ורבינו תם פירש: דנקא מדכתבי "במי נדה" ודרשינן במסכת עבודה זרה (נה, ב); מים שהתה טובלת בהן. ורבינו יצחק פירש מדכתבי "יהודה בנתתה" ודרשינן בפרק תיבמי "אשה" (שבת טד, ב); בנדתה תהא, עד שתבא במים.

ההוא **עורקמא דמיא** **ההוא** **באורחא.** — איבעי לך למעבריה דרך מלבוש. — **אמר ליה:** לא סבר לה מר להא דאמר רב אשי: **סנדל לכתחלה לא?**

ב **הני יהודיה** **בר גרוגרות:** **אסור לישב על גבי טינא** **ביום הכפורים.** **אמר רבי יהושע בן לוי:** **ובטינא מטפחה.** **אמר אבבי:** ***בכטופח על מנת להטפח.** **אמר רב יהודה:** מותר להצטנן בפירות. **רב יהודה מצטנן בקרא.** **רבה מצטנן בינוקא.** **רבא מצטנן בכסא דכספא.** **אמר רב פפא:** **כסא דכספא, מלא — אסור, חסר — שרי.** **דפחרא, אידי ואידי — אסור,**

הוא שם כלי שיש לו צואר ארוך, ושוחים ממנו כדרך יניקה (גאונים. מכתבם).

אורח ההלכה

מעבר במים בשבת מותר לעבור במים בשבת כשהוא נעול מנעל, אבל לא לסנדל **להצטנן ביום הכפורים** איסור רחיצה ביום הכיפורים, אינו כולל איסור להצטנן בכל דבר שאין בו משום רחיצה. ולכן מותר להצטנן בכלים ריקים, בפירות ובתינוק. אבל אסור לעצן את עצמו בטיט לח אם הוא רטוב עד כדי להרטיב דבר הנוגע בו, וכן אסור בכלים שיש בהם מים שיש בכך משום חשש רחיצה. ואסור לשרות מפה מבעד יום ולהצטנן בה. שמא יבוא לידי חושה (רמ"א). אבל אם היתה המפה נגובה למדי וכבר קינה בה עצמו מבעד יום — מותר לנגב בה עינו ביום הכיפורים (מ"ב). (שרעי שם הריג, טו).

עיונים

מכאן ואילך היה מתגבר והוא רמז לדרך הגאולה לעתיד, שתבוא מעט מעט עד שיבא בן דוד, ועד שנגיע לתחיית המתים וביטול מלאך המוות (עיין יעקב).
שצריכה לישב שהרי כבר אמור שאסור לעמוד במים המגיעים עד הצואר (ראה בשו"ת יצחק תת"ר). ורמז יש בפסוק שנאמר בו: "לישבי ירושלם" — דרך ישיבה (אהל משה).
לא סבר מר להא דאמר רב אשי והקשו ראשונים: הרי נאמר קודם שרבינא עצמו עבר בגרם בסנדל? ויש שתירצו כי מדובר בשני חכמים שונים שנקראו רבינא (רבינא הזקן וכן אחרו). כמובאר בגמרא, או שאמר זאת רבינא כדי לפייס את ראש הגולה (ח"א). או שחזר בו רבינא לאחר שהעמיק את דבריו רב אשי (שיח יצחק).
בינוקא רוב המפתשים פירשהו בחינוך, אם מפני שהדרך היא שיהא בשרו קריר מעט, או מפני שהחינוך אינו חושש לרחוץ במים ומצטנן גופו בהם (מן העמים). ואחרים פירשו שבינוקא

משחל שחיל – פולג מים שזולג, *טריטריס"א נלגו. דמדוריי – מחליק ושנעט מלדו ושפכו המים עליו. מטפחת – קורר כמין כלים נגוצים. ואלי שמעמי דהכי גרסינן: ערב יום הכפורים מצינן לו מטפחת ומקנה זה ידיו ולמחר פושטה ומעבירה על עיניו והיא להם קנה מקינות הידים דלחמול.

איפכא אמרת לך – נמשעה נאז עושה אותן כמין כלים נגוצים וזעריז יום הכפורים לא אמרת עושה אותן כמין כלים נגוצים. ואומינן סמיטת. לטון שמעמי הכי קאמר: איפכא אמרת לך: ערב משעה נאז מקנה זה ידיו ולמחר פושטה וכו' וערב יום הכפורים שורה אותה גמיס ועושה אותה כמין כלים נגוצים, ואומינן: סמיטת דכמין כלים נגוצים עיניו יס כדי לפסולו. שאלו את רבי אלעזר – גרסינן והוא רבי אלעזר בן פדת. זקן ירושב בישיבה וכו' – אמרינן בסנהדרין (הא) שאין חכם ממיר את הצבור צימיר לראות את ממונו אלף אס כן נטל רשות מן הנשיא פעם אחת. והנה מניעה לכו דלס זקן ויש צמיטת כשדרין הוא, מי לך רשות או לא? והא דקניט לה הכה, משום דדעי לממתי: "והו' מניעה לכו מהו לנאת כגמול של עטס יום הכפורים". דבר זה – נעילת הרשות. להתגדר – לטון גדולה. למעלה מוקנה של זה – לפני וקינו של נשיא זה שדורונו. כהנים משדוין על מומי הצבור להמיר את האסור להטיל בו מום. לפי ששכבר נטמן הוא לן לו מקנה אלף אס כן יש בו מום ועל הכהן ליטול בו משנתנו לו לשומרו ולונו. דרבי מאיר דרען שמטון נמשכת כבורות (לה), ותו קמביעא להו – קמיא דרבי אלעזר.

משום דמישחל שחיל [שהמים מבצצין מתוך הכלין] ויש בו משום רחיצה. רב פפא אמר: כסא דכספא [כוס כסף] כשהוא חסר, נמי [גם] כן אסור להצטנן בו, משום דמדוריי [שעלול להחליק מידן] ועשוי להישפך. מסופר: זעירא בר חמא אושפיוכנין [בגל אכסוניותן] של ר' אמי ור' אסי ור' יהושע בן לוי ודכולהו רבנן דקיסרי הוה [ושל כל חכמי קיסריה היה]. אמר ליה [לר] לרב יוסף בריה [בנו] של ר' יהושע בן לוי: בר אריא [בן אריה]! תא אימא לך מילתא מעלייתא דהוה עביד אבוך [בוא ואספר לך דבר מעולה שהיה עושה אביך]: מטפחת היתה לו שהיה מכין בערב יום הכפורים, ושורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגוצין שתתייבש למדי, ולמחר מקנה בה פניו ידיו ורגליו. ערב תשעה באב, שאיכורו אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים בלבד, היה שורה אותה במים ולמחר מעבירה על גבי עיניו. וכן כי אתא [כאשר בא] רבה בר מרי מארץ ישראל אמר: בערב תשעה באב היו מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים ומניחה תחת מראשותיו, ולמחר כשנשארו בה רק מקצת לחוחית, היה מקנה בה פניו ידיו ורגליו. בערב יום הכפורים מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים, ועושה אותה כמין כלים נגוצין, ולמחר מעבירה על גבי עיניו. אמר ליה [לר] ר' יעקב לר' ירמיה בר תחליפא: איפכא אמרת לן [אתה אמרת לנו להיפך] מה סיפיר הוא לגבי כי הכיפורים אמרת לגבי תשעה באב, ואותיבך סחיטה [והקשינו עליך] מאיטור סחיטה] שהרי ביום הכיפורים דינו כשבת ואסור לסחוט בו דבר.

אמר רב מנשיא אמר רב תחליפא אמר רב עמרם אמר רב רב בר חנה: שאלו את ר' אלעזר בן פדת: מי שהוא זקן (חכם) ויושב בישיבה, שכבר מלמד חכמים אחרים, האם צריך ליטול רשות מהנשיא להתיר בכבורות ביחיד, כשאר חכמים החייבים לקבל רשות מן הנשיא כדי להתיר בכבורות ביחיד או אינו צריך? ושואלים: מאי קא מביעי להו [מה נשאלה להם], כלומר: מה בסיס השאלה? ומסבירים: הכי קא מביעי להו [כך נשאל להם] כי הא [כמו זה] שאמר רב אידי בר אבין: דבר זה, כלומר: ענין זה

שצריך ליטול רשות מהנשיא הניחו להם לבי נשיאה [לבית הנשיא] כדי להתגדר בו שיהא לגדולתם, ולכן צריך ליטול רשות, כיון שיש בדבר זה משום כבוד הנשיא, או דילמא [שמו]. כיון שזקן ויושב בישיבה הוא, אין צריך. עמד ר' צדוק בן חלוקה על רגליו, ואמר: אני ראיתי את ר' יוסי בן זימרא שזקן ויושב בישיבה היה ועמד במעלה מוקנה של זה, כלומר: עמד לפני זקנו של הנשיא הזה שדורונו, ונטל ממנו רשות להתיר בכבורות. אמר ליה [לר] ר' אבא: לא כך היה מעשה כמו שאתה מתאר, אלא כך היה מעשה: ר' יוסי בן זימרא כהן היה, והכי קא מביעא ליה [וכך נשאלה לו השאלה] האם הלכה כר' מאיר שאמר: החשוד בדבר לא דנו (אינו רשאי לרדן באותו דבר), ולא מעידו (אסור לו להעיד אודותיו). וכיון שאנו יודעים שכהנים חשודים להטיל מום בכבורות, שהרי בזמן הזה אסורים הבכורות אף לכתנים אלא אם כן יש בהם מום, ראוי לשאול האם חשד זה קיים אף במי שהוא חכם ויושב בישיבה, או דילמא [שמו] הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאמר: אף החשוד נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. רב פפא ליה [נאן ענה לו] הנשיא כי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ולא היתה כאן קבלת רשות מן הנשיא, אלא שאלה בהלכה. ותו קא מביעא להו [ועוד נשאלה להם], כלומר: לאותם חכמים שישבו לפני ר' אלעזר ודנו בהלכות שונות, שכבר הוכרנו מקצת דיוניהם: מהו לצאת בסנדל של

מסורת הש"ס
ג. (הבטוי כולו) ברכות יבא. סוכה מגב. חגיגה ידא. גיטין סבא. ע"ז לאב, מנחות נא.
ג. ירושלמי יומא פ"ח ה"א. שם תענית פ"א ה"ז (בשניונים).
ד. ראה גמ' פ"ב מ"ב. ברכות לא. ה.א. ירושלמי דמאי פ"ד ה"ה. שם יבמות פ"ב ה"א. תעניתא דמאי פ"ה ד. שם ברכות פ"ג ו.

גדרות
בר אריא בכת"י: בר אריא ובכת"י אחרים חסר.
וכן כי אתא והגרי"א גוס: כי אתא.
הכי קא מביעא לכו בכת"י ובמקורות ביטוי זה חסר.
לפי נשיאה בכת"י: לבית נשיא.

החיים
הניחו להם לבי נשיאה לפי זמנם של החכמים המשתתפים בדיון זה, נראה כי הדבר היה בזמנו של הנשיא יהודה נשיאה השני (נכדו של ר' יהודה נשיאה הראשון נכדו של רב). באותו דור כבר היתה הנשיאות מעלת כבוד מורשתית לבני בניו של הלל ועל רבי, אך רוב הנשיאים כבר לא היו חכמי תורה מובהקים, וראשי הישיבות היו באמת מהניחי הדור, עם זאת מפי כבוד אבותיהם, וכדי לחסוף כבוד למשרת הנשיא (שהיתה אז בעיקרה רק מינוי כלפי השלטון הרומי), הניחו לו כמה תפקידים שרובם היו תפקידי כבוד בלבד, כגון האישור של סמיכות החכמים ועוד. עדותו של ר' צדוק בן חלוקה היתה בהשוואת מעמדו של הנשיא בימיהם עם סבו – ר' יהודה נשיאה שהיה בעצמו גם מגדולי התורה בדורו, אף כי רבי יוסי בן זמרה היה גדול ממנו בשנים ובחכמה (ואף היה קשור בקשרי משפחה עם בית הנשיא).

כיוונים
אמרת לן איפכא יש שונתים טעם לסברה שיש להחמיר בתשעה באב (וראה בה"א שכן גרס ופסק). אם משום שבתשעה באב שהוא יום אבל וצער ראוי להחמיר ולצער עצמו בו (מאיר), אם משום שבדברי סופרים החמירו יותר מדברי תורה, שלא יבואו לזלזל בהם (ת"י).
רשות מן הנשיא בזרות ראשונים לא היו חכמים צריכים לקבל רשות להוראת אסור והיתר אלא לדיני ממונות בלבד. אבל תיקון שיקבלו רשות לאיסור והיתר כדי שיבדוק הרב אם התלמיד יוכל לבאר את דבריו היטב. וכן תיקון שיתן הנשיא רשות זו כדי לתגבל כבוד הנשיאים.
התרת בכבורות בזמן המקדש היו כל הבכורות נמסרים לכהנים, ובכור תמים (שאינו בו מום) היו מביאים למקדש ושוחטים ודורקים את דמו, ובשור נאכל לכהנים. ובעל מום

— נאכל לכהנים בכל מקום. אך משחרב הבית, התקינו לתת הבכורות לכהנים, וכיון שהכהנים צריכים לטפל בו ואינם רשאים ליהנות ממנו עד שפול בו מום החלו כהנים להדחיש שמא הם גורמים במויד להטיל מום בבכורות כדי להתירם לעצמם.
אורה ההלכה
צונן בממה בתשעה באב שורה אדם מגבת במים ערב תשעה באב ומוציאה מן המים, ולמחר מותר לו לנגב בה איבריו להצטנן משם. כנמרא. (ש"ע שם תקנ"ד, יז).
התרת בכבורות אין כותן נאמן להעיד שכבודו שהיה בידו נפל בו מום במקרה ולא עשאו בידם. אבל אחרים (אפילו קרובים ואפילו כותן אחר) רשאים להעיד על כך. (ש"ע יו"ד ש"ה, א).

* טריטריס"א צ"ל: טריטריס"ט מן הצרפתית העתיקה trestret – מושך הזאנצה.

אינשי לעבד ליה — גדולס עשו לו והמורה הוסיפה גדולס על הקטנים שלג יעשו לעבד צדיס דבר האסור. כלאמרין נמסקת יצמות (קיד, ח): "לא תאללוס", לא תאללוס להזכיר גדולס על הקטנים. לא אפשר מאתמול — ויחא ימן כל הילנה וסג ברגלו. הא מותרין לכתחלה קתני — שגס נא ליתן לאומרים לו האכללו וקטנו אומ, והאי שפיר ידע דהיום עשאו לו. מיה חמימי — לרחיבה ומשחא — לטון. ביעתא בכוחהא — גיטס נכותס. תבורי מאני — להפקיר לו כלס לשגר ולמלאות מילוח. מאני גזויי דפחא — כלס סדוקיס של חס דנימס קליס. אין מונעין הכשטיין וכו' — גייתתא היא ומייתין לה גיטי "צמולה נישת" צמולות: היי שפיה טעמו טעמו ויינו מנוג ומת אצו של חסן או אמה של כלה — מבטיסין את המת למחר ומת החסן ומת הכלה לחופה וצועל בעילת מילתא ופורש ואחר כך קוצנין את המת וכן מונעין תכשטיין מן הכלה ממתת אגל כל שגסיס יום. אלהא: כל שלגיס צעיל נוי. אם מחמת סכנת עקרב — מוקס שיש לחוש לנקרטיס מותר כל אגס לנעול.

מסורת הש"ס
 1. (הביתוס) ברכות לט, ב. שבת ס"ב. קלג, ב. סלד, א. עירובין כ"ב. טה, א. מ"ק י"א. י"ב. י"ג. יבמות כ"א. כבודות י"ב. לט, ב. ג"א. גיטין ס"ב, ע"א. קדושין י"ב, לא, ב. ע"ו. כתב, מנחות ס"ב.
 2. ראה ירושלמי יומא פ"ח ח"א.
 3. כבודות ד"א.

נדרות

לא אפשר דמתמול עבדי ליה בכת"י: מאתמול לא עבד.
 מיה חמימי בכת"י: חמימי. מאני גזויי בכת"י: מאני גזויי.
 מאני טעמא מלך בכת"י: מלך מאני טעמא.
 מחמת סכנת עקרב בכת"י ובמקורות: מחמת עקרב.

אישים

אמרה לי אם
 "אם" זו שאניי מביא דברים בשמה כאן ובמקומות רבים אחרים, לא היתה אמו יולדתו, כי ידוע לנו שאמו מנת בלדתה אותו. יתכן כי "אם" זו היתה אשת דודו רבה בר נחמני שגידלו בביתו. בשמה של "היאם" מביא אבוי עצות שונות בעניני חיי יום יום, גידול הילדים ועד.

החיים

כותא
 כותא (בעברית: כותח) היא תבלין שהיה נהוג בבבל בעיקרו נעשה ממירורי לחם וחלב חמוץ בתוספת תבלינים שונים.

א תנו רבנן (שנו חכמים): תינוקות מותרין ככולן, כלומר: בכל הדברים האסורים למבוגרים משום עינוי. חוץ מנעילת הסנדל, שאף לקטנים נאסרה. ושואלים: מאי שנא (במה שונה) נעילת הסנדל — דאמרי: אינשי עבדו ליה (שארומים הוראים: אנשים מבוגרים עשו לו זנות). כיון שהוא עצמו אינו יכול לנעול, ודבר שהוא אסור לגדול, אסור לו לעשותו לאחר אף שעבורו דבר זה מותר. אולם אם מטעם זה הניח נמי אמרי: אינשי עבדו ליה (אלה, שאר האיטורים, גם כן אומרים: אנשים הם שעשו לו) רחיצה וסיכה, והיה אסור אף בהם! ומסבירים: ברחיצה וסיכה אימור מאתמול עבדי ליה (אמור שמאתמול עשו להם) ולא היום רחצום, שאין הדבר ניכר. ומקשים: אם כן סנדל נמי אימור (גם כן אמור) שכבר מאתמול עבדי ליה (עשו לו)! ומשיבים: סנדל לא אפשר לומר שכבר מאתמול עבדי ליה (עשו לו), כי בודאי חלצו את הסנדל בלילה. שהרי אמר שמואל: האי מאן דבעי למיטעם מאתמול עבדי ליה דמיתותא ליסיס מסאני וליגניי נמי טעמא לטעום טעם מיתת שנינע נעליים ויישן) ובודאי אין אדם עושה זאת מרצונו. ומקשים: והא מותרין לכתחלה קתני (הרי מותרין לכתחילה שנינו), ואם כן אף אם יעשה לו היום אין בכך כל משמעות, שהרי הדבר מותר מלכתחילה. אלא כך יש לפרש: הניך (אלה) אותם דברים דלאו רביתיהו (שאינם לצורך גידולם), שהתינוק יכול להסתפק בלעדו — גזרו בהו רבנן (הגזרו בהם חכמים לאסורם), אבל הניך (אלה) אותם דברים דרביתיהו (שהם לצורך גידולם) — לא גזרו בהו רבנן (גזרו בהם חכמים). שאמר אבוי: אמרה לי אם (אמרה של אומות): רביתיה דינוקא (גידולו של התינוק) כשהוא קטן — זהו מיה חמימי ומשחא (מיס חמים וטמן) למשוח אותו. גדל פורתא (מטעם) יעשו לו לאכול ביעתא בכוחהא (ביצה יחד עם כוחות) שהוא תבלין חמוץ מעורב בחלב. גדל פורתא (קצת) — יעשו לגידולו שיהיה לו תבורי מאני (כלים לשבור), שהוא נהנה מן השבירה. כי הא דרבה ובין להו מאני גזויי דפחרא לבניהו ומתברוי להו (כמו שידענו שרבה היה קונה כלי חרס שבורים לבניו ושבורים אותם) ונהניס מכך.

ב "המלך והפלה ירחצו את פניהם". מתניתין מני — רבי חנניא בן תרדיון היא. דתניא: "המלך והפלה לא ירחצו את פניהם. רבי חנניא בן תרדיון אומר משום רבי אליעזר: המלך והפלה ירחצו את פניהם. היתה לא תנעול את הסנדל. רבי חנניא בן תרדיון אומר משום רבי אליעזר: היתה תנעול את הסנדל. מאי טעמא מלך — דכתבי "מלך בפיפו תחזינה עיניך". פלה מאי טעמא — קדי שלא תתגנה על בעלה. אמר ליה רב לרבי חיאי: פלה עד פמה? אמר ליה, פדתניא: "אין מונעין תכשטיין מן הפלה כל שלשים יום. היתה תנעול את הסנדל — משום צינה. אמר שמואל: אם מחמת סכנת עקרב — מותר.

ג "האוכל פכותבת הגסה". קעי רב פפא: ומתברוי להו (כמו שידענו שרבה היה קונה כלי חרס שבורים לבניו ושבורים אותם) ונהניס מכך.
 שנינו במשנה כי לדעת ר' אליעזר המלך והכלה ירחצו את פניהם ביום הכיפורים. ושואלים: מתניתין מני (משנתנו כשיטת מי היא)? ומשיבים: כשיטת ר' חנניא בן תרדיון היא, דתניא (שכן שנינו בברייתא): המלך והכלה לא ירחצו ביום הכיפורים את פניהם. ר' חנניא בן תרדיון אומר משום ר' אליעזר: המלך והכלה ירחצו את פניהם. ועוד אמרו: החיה (היולדת) לא תנעול את הסנדל ביום הכיפורים ר' חנניא בן תרדיון אומר משום ר' אליעזר: החיה תנעול את הסנדל. ושואלים: מאי טעמא (מה טעמו) של ר' אליעזר? ומסבירים: מלך, משום דכתבי (שנאמר): "מלך בפיפו תחזינה עיניך" (ישעיה לג, ז), שראוי למלך להיות נלה טעמא (מה טעמו) — כדי שלא תתגנה על בעלה שהוא צופה ומביט בה ביותר, ואם אינה רחוצה שמה תתגנה עליו בתחילת הקופת ושואים. אמר ליה [ל] ר' חיאי: כלה עד כמה זמן לאחר נישואיה היא קרויה כן? אמר ליה [ל] ר' חנניא בן תרדיון (כפי ששנינו בברייתא) אחרת: אין מונעין תכשטיין מן הכלה מחמת אכל שאירע לה כל שלשים יום לנישואיה. משמע, שיעקר חיבתה של כלה הוא בשלושים ימים הראשונים. החיה תנעול את הסנדל מה הטעם — משום צינה, שכיון שהיא חלשה מן הלידה יש לחשוש שמה תצטן. אמר שמואל: אם חושש אדם ללכת יחף ביום הכיפורים מחמת סכנת עקרב — מותר לו לנעול נעליים, שאין צריך להסתכן מפני כך.

שנינו במשנה בשיעורי איטורי יום הכיפורים כי החיוב בשל איסור אכילה, חל על מי שאוכל כשיעור כוחבת הגסה (פרי תמר גדול). בעי (שאל) רב פפא:

אורח ההלכה
 אין מונעין תכשטיין כלה אשה אסור לה לקשט את עצמה בימי אבלה. ואשת איש אסורה רק בתוך שבעת ימי האבל הראשונים, וכלה שאירע לה אבל בתוך שלושים יום לחופתה מותרת להקשט אפילו בתוך שבעה (כפירוש הרא"ש לעין זה במסכת תרומות באה"ג). (שרעי שם י"ד שפ"א, ח).
 מחמת סכנת עקרב כל אדם מותר לו לנעול מגעל ביום הכיפורים אם יש לחשוש לסכנת עקרב וכיוצא בו, או שלא יתלכלכו רגליו בבוץ ורפש (רמ"א). (שרעי שם א"ח תרי"ד, ובתורת).

תוספות
 משום דילמא מפיסקי ואתי לאיתויי — והא אי נפיל אינו יכול לזוז משם עד שיחזור וינעלנו. ועוד הקשה: האמר אבוי בפרק "בימה אשה" (שבת ס"א, ט) דאין טמא מדרס משום דלא סמיך עליוהי ואי כפירוש רשיי והלא אין סמיך גדול מזה! ומיהו אומר רבנו יצחק דלא קשה כולי האי, שאין אותו קב צריך לו כל כך, שהוא נשען על מקלות שבדין כדרך החגרין ואינו נשען כלל על הקב והיינו סמוכות של דקתני התם יוצאת בהן בשבת לדברי הכל ולא כמו שפירש רשיי שעושה עור לראשי שקוי וגורר שקוי בקרקע שנקטעו שתי רגליו. ומיהו טעמא אנו אתי שפיר דאבוי לא חשיב ליה מדרס שאינו נשען עליו אלא פעמים הוא נשען עליו קצת ופעמים אינו נוגע בקרקע כלל. אבל הרב פ"ר פירש: מי שנקטעה רגלו עושה לו קב כמין סנדל ומניחו במקום הרגל ונראה כאלו יש לו רגל ויכול לצאת בו בשבת כמו במגעלו וכופה שקוי לאחריו וקושר סמוכות של עץ מכף ירכיבו שקויו "אשקצי"א וסומך בו שקוי ומהלך בה והיינו סמוכות שלו, דקתני התם: סמוכות שלו טמא מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן לעזרה ואותו קב שמינו במקום פרסת רגלו אינו אלא כדי שיהו סבורין הרואים שרגל שלימה יש לו ומפני בחולי אינו יכול לדרוך עליו, ואם יש באותו קב בית קיבול כתינתן טמא. כתינתן היינו גמי או מוכין או כל דבר רך שהוא נותן קבב להטאתו כדי שלא יכאב לו כשיגע רגלו בקב — טמא. איכא מאן דאמר בגמרא טמא טומאת מת ואיכא מאן דאמר טומאת מדרס לפי שהוא נשען עליו,

עיונים
 מאני גזויי ולמדנו בדרך אגב כמה יש להזיז מאיסור "בל תשחית", שהיה קונה כלים שברים, שאין בשבתם משום בובח ממון ומשום השחתת כלי שלם.
 מתניתין מני אין להבין שאלה זו כשאנר בעיות במציאת החכם שחיבר משנה מסוימת, כי כאן הרי מפורש שהם דברי ר' אליעזר, אלא שבמשנתנו לא ברור אם כל הדינים (מלך, כלה, יולדת) הם מדברי ר' אליעזר, ולכן הביא ראה מן הברייתא שכן הוא, ושחכמים חולקים בכלם. (שם יצחק). אכן גם כאן יש בירור שיהיה, כי כאן מבורר מדברי ר' אליעזר אלה נאמרו לפי שיטתו של ר' חנניא בן תרדיון.
 מלך יוצאה שכן מצות עשה היא לשים עליו מלך שהוא אימת המלך על בני העם, ואם המלך נראה בלתי מסדר היה זה נוטל מאימתו (ההשלמה).

